

УДК 616/839-008/6-079.4]053.2

О.Є. Федорців, В.Р. Микуляк

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ОЦІНКА РОЛІ РІЗНИХ ФАКТОРІВ У ГЕНЕЗІ ВЕГЕТОСУДИННИХ ДИСФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ*Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського*

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ОЦІНКА РОЛІ РІЗНИХ ФАКТОРІВ У ГЕНЕЗІ ВЕГЕТОСУДИННИХ ДИСФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ. З метою визначення ролі різних факторів у генезі вегетосудинних дисфункцій обстежено 52 дітей віком 12 – 17 років, які були розділені на дві групи за віком: перша – 11 – 14 років (34,6 %), друга – 15 – 17 років (65,4 %). Встановлено основні причини розвитку патології, особливості перебігу в сучасних умовах та взаємозв'язок із хронічними захворюваннями органів травлення у дітей.

ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНАЯ ОЦЕНКА РОЛИ РАЗНЫХ ФАКТОРОВ В ГЕНЕЗИСЕ ВЕГЕТОСОСУДИСТЫХ ДИСФУНКЦИЙ У ДЕТЕЙ. С целью определения роли разных факторов в генезисе вегетососудистых дисфункций обследованы 52 детей возрастом 12 – 17 лет, которые были разделены на две возрастные группы: первая – 11 – 14 лет (34,6 %), вторая – 15 – 17 лет (65,4 %). Установлены основные причины развития патологии, особенности течения в современных условиях и взаимосвязь с хроническими заболеваниями органов пищеварения у детей.

THE DIFFERENTIATED ESTIMATION OF THE ROLE OF DIFFERENT FACTORS IN GENESIS OF VEGETO-VASKULAR DYSFUNCTION IN CHILDREN. For the purpose of definition of a role of different factors in genesis vegeto-vaskular dysfunction 52 children are surveyed by age of 12 – 17 years which have been parted on two groups on age: the first – 11 – 14 years (34,6 %), the second – 15 – 17 years (65,4 %). Principal causes of development of a pathology, feature of a course in modern conditions and interrelation with chronic diseases organs of digestion in children are established.

Ключові слова: вегетосудинна дисфункція, діти, вегетативна реактивність.

Ключевые слова: вегетососудистая дисфункция, дети, вегетативная реактивность.

Key words: vegeto-vaskular dysfunction, children, vegetative reactivity.

ВСТУП. Вегетосудинна дисфункція (ВСД) відрізняється широкою розповсюдженістю серед дітей препубертатного і пубертатного періодів. Актуальність даної проблеми для сучасної педіатрії обумовлена стійкою тенденцією до збільшення кількості дітей, що страждають на цю патологію [1]. Частота її виявлення у дитячій популяції становить 15 – 30 % [2].

Вегетативна дисфункція – захворювання поліетіологічного генезу в основі якого лежить дисбаланс у діяльності вегетативної нервової системи на внутрішньоклітинному, мембранному та тканинному рівнях [4,5].

Метою даного дослідження була диференційована оцінка ролі різних факторів у генезі вегетосудинних дисфункцій, вивчення їх перебігу в сучасних умовах, дослідження вегетативної реактивності та встановлення взаємозв'язку із хронічною патологією органів травлення у дітей препубертатного і пубертатного періодів.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. На спостереженні знаходилося 52 дітей віком 12 – 17 років: 24 хлопчики (46 %) та 28 дівчаток (54 %), які перебували на стаціонарному лікуванні у педіатричному відділенні №2 Тернопільської міської дитячої лікарні. Діти були розділені на дві групи за віком: перша – 11 – 14 років (34,6 %), друга – 15 – 17 років (65,4 %).

Діагноз ВСД встановлювали за результатами ретельно зібраного анамнезу (перебіг вагітності, пологів, розвиток в грудному і ранньому віці, тривалість грудного вигодовування, характер харчування, сімейний анамнез), клінічних та інструментальних обстежень: електрокардіографія (ЕКГ), електроенцефалографія

(ЕЕГ), реоенцефалографія (РЕГ), кардіоінтервалографія (КІТ), заключення невролога. Основне значення приділялося визначенню вегетативної реактивності дітей з вегетосудинними дисфункціями за допомогою методу кардіоінтервалографії.

Проведений аналіз ролі різних факторів у генезі ВСД, які були умовно розподілені на сприяючі, безпосередньо причинні та провокуючі. До сприяючих віднесли спадкову схильність, аномалії конституції, розлади мозкового гомеостазу. До безпосередньо причинних – перинатальні ураження ЦНС, психоемоційні перевантаження, погіршення екології. До провокуючих – хронічні захворювання, гормональний дисбаланс.

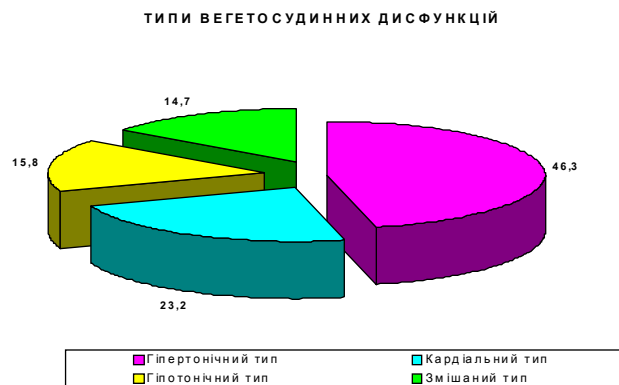
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ЇХ ОБГОВОРЕННЯ. Серед обстежених спадкову обтяженість за гіпертонічною хворобою, у більшості випадків за материнською лінією, виявлено у 21,9 % дітей. Перинатальні ураження центральної нервової системи, як наслідок пізніх гестозів, екстрагенітальної патології жінок, загроз переривання вагітності спостерігались у 32,8 % дітей. Залежність самопочуття від метеофакторів мала місце у 13,4 % пацієнтів.

У 13 % дітей першої групи та 21 % другої групи згідно заключення невролога виявлено неврозоподібний стан, причиною якого ймовірно є гормональні зміни, а також неблагополучна ситуація у сім'ї. 38 % усіх обстежених дітей проживають у неповних сім'ях з недостатнім рівнем соціального забезпечення (у більшості випадків батьки розлучені, або один із них знаходиться на «заробітках» за кордоном).

Аналіз харчового анамнезу показав, що 67 % дітей не дотримуються режиму харчування, 48% надають перевагу смаженій, гострій їжі, 64 % регулярно вживають газовані солодкі напої, 82 % часто вживають чіпси, сухарики.

Провідними скаргами у пацієнтів з ВСД були головні болі (84,7 %) стискуючого або приступоподібного характеру при емоційних навантаженнях, періодичні головокружіння (36,1 %), "мушки" перед очима, кардіалгії (63,4 %), які у 9,7 % дітей поєднувалися з парестезіями у лівій руці. Деякі діти (15,8 %) скаржилися на болі за грудиною та відчуття "нестачі" повітря.

У більшості обстежуваних (46,3 %) встановлено гіпертонічний тип ВСД. Гіпотонічний та кардіальний тип ВСД спостерігався відповідно в 15,8 % і 23,2 % дітей, змішаний у 14,7 % (мал. 1). У першій віковій групі (11 – 14 років) переважав кардіальний тип ВСД – 44,4 %, у другій (15 – 17 років) гіпертонічний тип ВСД – 55,9 %.

Майже у половині дітей (47,9 %) відхилення артеріального тиску (АТ) було встановлено випадково при обстеженні з приводу іншого захворювання. Гіпертензія носила первинний характер з переважанням систолічного варіанту.

Відхилення в діяльності серцево-судинної системи визначалися тахі- або брадіаритмією (37,4 %), систолічним шумом над верхівкою (40,2 %). Особливо звертає на себе увагу частота поєднання ВСД з пролапсом мітрального клапана (78 %).

Вегетативний дисбаланс у 17,1 % дітей супроводжувався синкопальними станами (переважно гіпотонічний тип ВСД у дітей з лімфатико-гіпопластичною аномалією конституції).

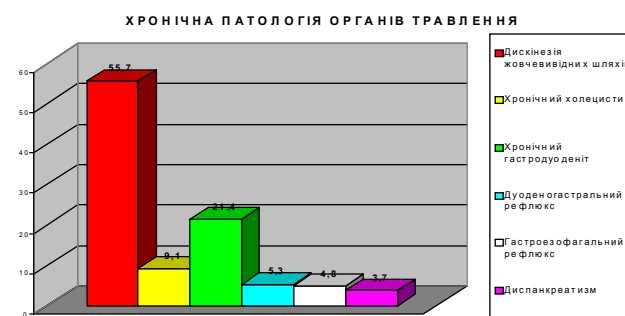
При вивченні ЕКГ при всіх типах ВСД виявлено порушення процесів реполяризації серцевого м'яза, а також у деяких дітей з гіпертонічним типом ВСД ознаки первантажання лівого шлуночка (13,8 %).

Аналіз ЕЕГ і РЕГ показав порушення біоелектричної активності мозку різного ступеня вираженості і зміну тону судин (відповідно у 21,7 і 17 % дітей.)

Обстежені діти відрізнялися неоднорідністю за станом вегетативної реактивності. Дослідження КІТ показали, що при ВСД за гіпертонічним типом переважав гіперсимпатикотонічний варіант вегетативної реактивності, у дітей з гіпотонічним типом – асимпатикотонічний варіант, при кардіальному типі ВСД

спостерігався нормотонічний варіант вегетативної реактивності. У віковій групі 11 – 14 років переважав асимпатикотонічний варіант вегетативної реактивності (ВР=0,3-0,5), у групі 15 – 17 років переважав гіперсимпатикотонічний варіант (ВР=2,8-8,8).

Хронічна патологія органів травлення виявлена у 95 % обстежених дітей, незалежно від вікової групи. Переважала наявність патології гепатобілярної системи: дискінезія жовчовивідних шляхів (70,7 %), хронічний холецистит (9,7 %). Патологія гастродуоденальної зони була представлена хронічним гастро-дуоденітом (41,4 %). При проведенні ЕФГДС дуоденогастральний рефлюкс знайдено у 7,3 % обстежених, гастроєзофагальний – в 4,8 %. У 6 % дітей спостерігалися явища диспанкреатизму (мал.2).

У цих дітей особливою стійкістю відзначався больовий синдром, який був резистентний до стандартної терапії. Ці прояви можна розцінювати, як неврозоподібний стан, що вимагає застосування методів психотерапевтичної дії.

ВИСНОВОК. 1. Згідно отриманих даних із сприяючих факторів виникнення вегетосудинних дисфункцій у даної вікової групи дітей найбільшу роль зіграли спадкова схильність і розлади мозкового гомеостазу.

2. Причиною виникнення неврозоподібного стану у дітей можна вважати неблагополучну ситуацію у сім'ях. 38 % обстежуваних дітей проживають у неповних сім'ях з недостатнім рівнем соціального забезпечення.

3. Хронічна патологія органів травлення, як один із провокуючих факторів, виявлена у 95 % обстежуваних дітей, що розвинулась на фоні нераціонального харчування.

4. Дослідження показали, що у першій віковій групі (11 – 14 років) переважав кардіальний тип ВСД (44,4 %), у другій віковій групі (15 – 17 років) – гіпертонічний тип ВСД – 55,9 %.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. На даний час спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з вегетосудинною дисфункцією, а особливо в поєднанні з соматичною патологією. Хронічні захворювання у дітей з ВСД ведуть до виникнення синдрому ендогенної інтоксикації, яка негативно впливає на функціональний стан різних органів і систем, в тому числі і на вегетативну нервову систему, що і вимагає подальшого ґрунтовного вивчення.

Література

1. Лук'янова О. М., Романенко А. Ю. Особливості стану здоров'я дітей, що постраждали від Чорнобильської аварії, та профілактика його порушень за допомогою вітамінних препаратів // Лікування та діагностика. – 1999. – № 2. – С. 5–9.
2. Беляєва Л. М. Функциональные заболевания сердечно-сосудистой системы у детей / Л. М. Беляєва, Е. К. Хрусталева. – Мн. : Амалфея, 2000. – 208 с.
3. Механізм серцево-судинних порушень при вегетативних дисфункціях у дітей / В. Г. Майданник, Н. В. Хайтович, Т. С. Брюзгіна, Б. С. Литвин // Матеріали III нац. конгресу ревматологів України // Укр. ревматолог журн. – 2001. – дод. с. 74. – С. 15–19.
4. α -липовая кислота: фармакологические свойства и клиническое применение. Обзор литературы / Сост. Л.В. Стаховская, О.И. Гусева; Российский государственный университет. – М., 2003. – 63 с.
5. Буряк В.М. Роль различных причинных факторов при вегетососудистой дисфункции по гипотензивном типе у детей // Здоровье ребенка. – 2006. – №3. – С. 56–59.
6. Вейн А.М., Яковлев Н.А., Каримов Т.К., Слюсар Т.А. Лечение вегетативной дистонии. Традиционные и нетрадиционные подходы. – М.: Медицина, 1993. – 234 с.
7. Зозуля І.С. Синдром вегетосудинної дистонії (клініка, діагностика, лікування) // Український медичний часопис. – 1997. – № 2. – С. 17 – 21.
8. Майданник В.Г. Вегетативні дисфункції у дітей (патогенетичні механізми та клінічні форми) // Педіатрія, акушерство та гінекологія. – 1998. – № 4. – С. 5.
9. Вегетативные расстройства: клиника, лечение, диагностика / Под ред. А. М. Вейна. – М.: Мед. информ. агенство. – 1998. – 746 с.

УДК 616.379-008.64-06:616.71-003.85]-053.2

І.Є. Сахарова, Є.Ф. Бузько

КЛІНІЧНА СИМПТОМАТИКА ОСТЕОПЕНІЧНОГО СИНДРОМУ У ДІТЕЙ, ХВОРИХ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ*Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського*

КЛІНІЧНА СИМПТОМАТИКА ОСТЕОПЕНІЧНОГО СИНДРОМУ У ДІТЕЙ, ХВОРИХ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ. Під спостереженням знаходилось 95 дітей різного віку, хворих на цукровий діабет I типу. Був встановлений зв'язок між наявністю у наших пацієнтів болів у спині, голіах, порушення постави та сколіозу та зниженням у них мінеральної щільності кісткової тканини різного ступеня тяжкості.

КЛИНИЧЕСКАЯ СИМПТОМАТИКА ОСТЕОПЕНИЧЕСКОГО СИНДРОМА У ДЕТЕЙ, БОЛЬНЫХ САХАРНЫМ ДИАБЕТОМ. Под наблюдением находилось 95 детей разного возраста, больных сахарным диабетом I типа. Была установлена связь между наличием у наших пациентов болей в спине, голенах, нарушения осанки и сколиоза и снижением у них минеральной плотности костной ткани.

CLINICAL FEATURES OF OSTEOPENIC SYNDROME IN CHILDREN WITH DIABETES MELLITUS. There were 95 children of different age suffering from diabetes mellitus type I under observation. It was estimated that they had relation between presence of low-back pain, shin pain, scoliosis and decreased bone mineral density.

Ключові слова: цукровий діабет I типу у дітей, біль в спині, сколіоз, зниження мінеральної щільності кісткової тканини.

Ключевые слова: сахарный диабет I типа у детей, боль в спине, боль в голенах, сколиоз, снижение минеральной плотности костной ткани.

Key words: diabetes mellitus type I in children, low-back pain, shin pain, scoliosis, decreased bone mineral density.

ВСТУП. Остеопенія та остеопороз не мають специфічних клінічних симптомів, що суттєво утруднює ранню діагностику цих станів, одночасно нерідко болі в кістках, спині пов'язують з порушенням мінералізації кісткової тканини [1, 2, 3]. Метою нашої роботи було встановлення зв'язку між станом мінеральної щільності кісткової тканини (МЩКТ) та наявністю скарг з боку кісткової системи та супутньої патології у дітей з цукровим діабетом 1 типу (ЦД).

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ. Для вирішення поставленої задачі було комплексно обстежено 95 дітей з

ЦД у віці 5-15 років. Для кількісної оцінки МЩКТ використовували двофотонну рентгенівську денситометрію, яку проводили за допомогою апарату DPX-A фірми "LUNAR Corp." (США). Сканування проводилось на рівні 1-4 поперекових хребців у режимі "Pediatric", в горизонтальному положенні дитини, тривало близько 5 хв, пацієнт отримував дозу опромінення 0,96 mrem. Результати сканування за допомогою спеціальної комп'ютерної програми порівнювались з аналогічними показниками здорових дітей європейської раси відповідного віку, статі, маси і зросту з наступним форму-